

Regels in het gezin

HOE STEL JE GRENZEN IN
DE OPVOEDING VAN JE KINDEREN?

OPVOEDKRING

DOEL VAN DE AVOND

Vanavond denk je met elkaar na over grenzen en regels in de opvoeding. Grenzen stellen is niet gemakkelijk. Tegelijkertijd is het nodig om kinderen te brengen naar de volwassenheid. Het doel van deze avond is dat je als ouder:

weet wat de waarde van regels en grenzen is en wat de Bijbel hierover zegt;

beseft dat in het hanteren van regels onvoorwaardelijke liefde het fundament is;

praktische tips krijgt hoe je regels en grenzen in je gezin een plek kunt geven.

BIJBELGEDEELTE EN ZINGEN

Lezen: Kolossenzen 3:18-24

Zingen: Tien geboden des Heeren: 6

KOLOSSENZEN 3:18-24

18. Gij vrouwen, zijt uw eigen mannen onderdanig, gelijk het betaamt in den Heere.
19. Gij mannen, hebt uw vrouwen lief, en wordt niet verbitterd tegen haar.
20. Gij kinderen, zijt uw ouderen gehoorzaam in alles, want dat is den Heere welbehaaglijk.
21. Gij vaders, tergt uw kinderen niet, opdat zij niet moedeloos worden.
22. Gij dienstknechten, zijt in alles gehoorzaam uw heren naar het vlees, niet met ogendiensten als mensenbehagers, maar met eenvoudigheid des harten, vrezende God.
23. En al wat gij doet, doet dat van harte als den Heere en niet den mensen;
24. Wetende, dat gij van den Heere zult ontvangen de vergelding der erfenis; want gij dient den Heere Christus.

BIJBELSTUDIE

- a. Welke opdracht geeft Paulus in het bovenstaande Schriftgedeelte aan...
 - i. Mannen
 - ii. Vrouwen
 - iii. Kinderen
 - iv. Vaders
 - v. Dienstknechten
 - vi. Iedereen
- b. Welke opdracht is op jou van toepassing? Hoe gaat dit je af?

HET MOEILIKST AAN OPVOEDEN IS OM JEZELF OÓK AAN AL AFGESPROKEN REGELS TE HOUDEN.

STARTOPDRACHT

- Het bovenstaande is herkenbaar, vind je niet? Wat zou jouw reactie als ouder zijn?
- Bereid vooraf thuis een situatie voor die in jouw gezin voorkwam waarbij je kind(eren) het niet zo nauw nam(en) met de regels die jullie thuis hanteren. Wat deed het kind? Wat voelde je op dat moment? Hoe heb je gereageerd? Wat heb je van de situatie geleerd? Komt je man of vrouw mee naar de opvoedingsavond? Speel de situatie dan samen uit, waarbij de één van jullie de ouder is en de ander het kind.

Intro

*'Mama, wat ga je de mensen vanavond eigenlijk vertellen?'
We zitten aan de warme maaltijd als deze vraag klinkt. Ik vertel de kinderen dat het gaat over regels binnen het gezin. Uiteraard ben ik bereid een voorproefje van de avond te geven. Maar ik hoor dat ze hun buik al vol hebben. 'Saai! Regels, wat heb je daar nu aan (S. Brons – Van der Wekken in ruimte door regels)?'*

Om thuis te lezen

Lees ter voorbereiding op de opvoedingsavond de volgende bladzijdes alvast door. Houd een potlood of pen bij de hand, zodat je waardevolle zinnen kunt onderstrepen. In de tekst vind je kleine opdrachten die als gespreksstof kunnen dienen voor de opvoedingsavond.

1. WAAROM ZIJN GRENZEN NODIG?

Kinderen hebben grenzen nodig in het opgroeien. Ze moeten leren dat niet alles kan of mag. Een jong kind weet nog niets over goed en kwaad. Het denkt nog egocentrisch. Dit wil zeggen dat het helemaal vanuit zichzelf en vanuit de eigen behoeften redeneert. Het stellen van grenzen helpt een kind bij het groot worden, want grenzen bakenen een veilige ruimte af, waarbinnen het kind zich kan ontwikkelen. Die grenzen komen voort uit liefde. Ouders hebben het beste voor met hun kind!

2. GRENZEN ALS OPDRACHT VAN GOD

Het stellen van grenzen is een opdracht van God. De Heere wil dat je je kinderen laat opgroeien binnen de grenzen van Gods Woord. Waarom? Omdat Hij

het goede met ons voorheeft. Gods geboden laten zien welke waarden in het leven echt belangrijk zijn. Zolang kinderen zich de Bijbelse waarden nog niet eigen gemaakt hebben, horen ze de regels en geboden op gezag van de ouders te aanvaarden. Vanwege het gezag dat God ons geeft, mogen opvoeders ook gehoorzaamheid verlangen.

Gehoorzaamheid is een kernbegrip in de Bijbel. Het boek Spreuken benadrukt bijvoorbeeld gehoorzaamheid aan de ouders. 'Mijn zoon, bewaar het gebod uws vaders, en verlaat de wet uwer moeder niet (Spr. 6:20).' Een ouder mag dan ook gehoorzaamheid van zijn kinderen vragen. Matthew Henry zegt in zijn Bijbelverklaring bij de behandeling van de Tien Geboden tegen ouders: *'U mag het kind ten eerste gehoorzaamheid vragen omdat u gezag heeft gekregen, en ook de kracht en de wijsheid hebt het kind te helpen. Ten tweede omdat u een relatie met dit kind heeft. Het is uw kind, uw leerling, aan uw liefde en zorg toevertrouwd. Daarom hebt u verplichtingen voor dit kind, als geleend en niet uw eigendom, maar –in deze zin– eigendom van God. In de derde plaats mag u gehoorzaamheid vragen omdat u verlangt naar het welzijn van dit kind en u zich voor hem, haar mag inspannen. Daarom oefent u gezag, daarom mag u gehoorzaamheid van het kind vragen. Niet in hardheid, maar in liefde, geworteld en gegrond in de liefde van Christus Jezus.'*

3. ONVOORWAARDELIJKE LIEFDE

Bij de opvoeding van kinderen en het stellen van grenzen is onvoorwaardelijke liefde essentieel! Onvoorwaardelijke liefde is liefde die zonder voorwaarden gegeven wordt. Liefde, niet om wat je kinderen presteren, maar gewoon om wie ze zijn. Een kind moet ervaren dat vader en moeder van hem houden. Het moet merken dat ze hem liefhebben. Kinderen moeten op hun niveau horen en voelen dat ze belangrijk zijn voor hun ouders. Gewoon omdat ze hun kind zijn!

Voorwaardelijke liefde

Het sluipt er gemakkelijk in dat een kind denkt dat hij pas lief is als hij zich goed gedraagt. Vaak geef je als ouder complimenten als je ziet dat een kind gewenst gedrag vertoont. Bijvoorbeeld als je dochter thuis goed meehelpt bij haar taken. Op zichzelf is het heel goed om dan waardering te laten merken. Complimenten zorgen ervoor dat een kind het gewenste gedrag – de dingen die je graag ziet – gaat herhalen. Dat wil je als ouder natuurlijk graag! Als je echter uitsluitend je liefde toont bij goed gedrag, lijkt liefde voorwaarden te kennen.

Je bent – je doet

Het helpt om onderscheid te maken tussen je kind als persoon en het gedrag dat het vertoont. Keur je kind nooit af als persoon. Wil je iets zeggen van het gedrag, laat dit onderscheid dan duidelijk merkbaar zijn. Geef ook aan wat het gedrag bij jou oproept: 'Je bent heel vrolijk vandaag, maar ook erg druk. Je valt iedereen steeds in de rede en bent haantje de voorste. Dat vind ik vervelend.' Wanneer je het gedrag van een kind wilt corrigeren, probeer het gebruik van het woord 'maar' dan te vermijden, zoals in de volgende zin: 'Ik vind het fijn dat je me helpt, maar maak er niet zo'n rommeltje van.' Door het gebruik van het woordje 'maar' vergeet het kind waarschijnlijk al snel dat je het fijn vindt dat hij of zij je helpt. Zeg liever: 'Ik vind het fijn dat je me helpt. Wil je proberen om minder rommel te maken?'

Emotionele tank

Het ervaren van liefde vult de 'emotionele tank' van een kind. Als een kind weet dat zijn vader en moeder onvoorwaardelijk van hem houden, is er meer kans dat hij binnen de door zijn ouders gestelde grenzen blijft. Iemand die van jou houdt en van wie jij echt houdt, wil je immers niet expres kwetsen? Wanneer zei jij voor het laatst tegen je

zoon of dochter dat je van hem of haar houdt?

OMGAAN MET BOOSHEID BIJ PEUTERS

Veel peuters gaan in hun boosheid slaan, bijten, schoppen of schreeuwen. Dat mag natuurlijk niet. Hoe kun je dit gedrag veranderen?

- Pak je kind rustig vast en maak oogcontact;
- Vertel je kind dat je ziet dat hij boos is;
- Zeg kort en duidelijk welk gedrag niet mag. Zeg dus niet 'Je mag niet boos zijn', maar 'Je mag niet bijten';
- Zeg ook waarom het niet mag; Maak duidelijk dat dit belangrijk is: praat met een ernstig gezicht/stem.

4. GRENZEN BAKEN EN EEN WAARDEVOLLE RUIMTE AF

Grenzen zijn om meerdere redenen nodig en nuttig. Hieronder worden enkele belangrijke argumenten gegeven voor het stellen van grenzen.

Grenzen brengen rust

Grenzen bakenen een veilige omgeving af. Een kind hoeft zich niet druk te maken over alles wat buiten de grens ligt. Door grenzen te stellen schep je duidelijkheid voor je kind.

Grenzen brengen zekerheid

Over het algemeen leggen kinderen zich niet zonder slag of stoot bij grenzen neer. Ze proberen uit hoe sterk de ouders zijn. Vooral jonge kinderen en pubers zoeken graag en veelvuldig de grenzen op. Het is aan de ouders om de door hen gestelde grenzen te bewaken. Ze moeten de grenzen niet oprekken, maar rustig en beslist vast blijven houden aan wat is afgesproken.

Grenzen beschermen tegen gevaar

Maarten (9) wil graag meehelpen met het afbreken van de schuur. Vader slaat met een grote sloophamer tegen de muur. Maarten denk dat ook wel te kunnen. Dat vindt vader veel te gevaarlijk. Het mag niet. 'Ga weg hier.' Maarten moet een paar meter verderop gaan staan. Als alles in puin ligt, begint het wegkruien. Maarten mag de grote brokken puin kleiner maken met een gewone hamer.¹

Kinderen (met name als ze jong zijn) kunnen niet bedenken wat er fout kan gaan of wat gevaarlijk is, omdat hun denkniveau daarvoor nog te beperkt is. Daarom heb je als ouder de taak om je

kind(eren) te beschermen tegen onveilige of ongewenste situaties.

5. REGELS OPSTELLEN: HOE DOE JE DAT?

Een aantal handvaten die helpend zijn om effectieve regels op te stellen:

- **Een regel moet haalbaar zijn.** De afspraak zelf en de consequenties ervan moeten praktisch uitvoerbaar zijn. Een regel stellen die niet haalbaar is, frustreert zowel de ouders als het kind.
- **Een regel moet zinvol zijn.** Het kind moet er iets van leren of de regels moeten het kind beschermen tegen een gevaarlijke situatie. De regel moet nut hebben.
- **Zoek naar een goed evenwicht.** Er moeten niet te veel en niet te weinig regels zijn. Soms is het goed om de teugels wat te laten vieren, zodat het kind een leerervaring kan opdoen en ruimte krijgt om te kijken of de regel versoepeld kan worden.
- **Zorg ervoor dat je als opvoeders dezelfde regels hanteert.** Wanneer iets van mama wel mag en van papa niet, schept dit verwarring. Een kind zal in zo'n geval vrijwel altijd proberen om dat wat bij de één niet mag bij de ander wel voor elkaar te krijgen.
- **Zorg ervoor dat de regel bij de ontwikkeling van het kind past.** De regels moet niet te veel van het kind vragen. Zo kan een kind van vier nog niet alleen zijn kamer opruimen.

6. STRAFFEN EN BELONEN

Zowel streng zijn als liefhebben is nodig in de opvoeding. Het is niet de bedoeling dat kinderen buiten de grenzen gaan. Wanneer ze dit wel doen, is het nodig om dit duidelijk aan te geven. Hoe je op grensoverschrijdend gedrag reageert, hangt van de situatie af. Over het algemeen geldt dat belonen beter werkt dan straffen.

In Spreuken 3 wordt het beeld gebruikt van God die als een vader zijn zoon straft: 'Mijn zoon! verwerp de tucht des HEEREN niet, en wees niet verdrietig over Zijn kastijding. Want de HEERE kastijdt dengene, dien Hij liefheeft, ja, gelijk een vader den zoon, in denwelken hij een welbehagen heeft.' De term tucht klinkt ons vaak negatief in de oren. Toch spreekt de Bijbel ervan als iets dat goed is voor de mens. De Heere straft

¹ Brons - Van der Wekken, Ruimte door regels, grenzen stellen in de opvoeding (2009)

uit liefde, zodat je Zijn beeld steeds meer gaat dragen.

Bij het toepassen van zowel straf als beloning is het de bedoeling dat het kind er iets van leert. Er moet een duidelijk verband zijn tussen de regel en de straf of de beloning. Door de straf of beloning wordt de regel nog eens extra duidelijk gemaakt. Belonen is een goed middel om een gewoonte te doorbreken en om ander gedrag aan te leren. Wanneer gedrag moet veranderen, is het goed om dat eerst te bespreken met een kind. Leg uit welk gedrag je graag ziet en waarom. Als dat niet werkt, kan een beloning soms een handje helpen. Het helpt je als opvoeder ook om niet negatief te reageren bij elke overtreding, maar juist de aandacht te richten op datgene wat je wenselijk vindt.

Bij peuters en kleuters is het belangrijk dat de straf direct na de overtreding komt. Dan begrijpen ze het verband tussen stout zijn en de straf beter. Dit geldt ook voor belonen, dat kan het beste zo snel mogelijk volgen op het goede gedrag. De straf of beloning moet passen bij het gedrag. Bij iets kleins wat goed gaat, hoort geen groot cadeau. Bij een keer van tafel lopen past het niet om een hele week vroeg thuis te moeten zijn.

Voordat je met straf dreigt, is het goed om als opvoeder de situatie te beoordelen. Het maakt nogal verschil hoe een kind tot zijn foute gedrag komt. Wat zit erachter? Doet hij dit omdat hij het gewoon leuk vindt? Of komt het foute gedrag voort uit een nare ervaring eerder die dag? Zijn er misschien verzachtende omstandigheden?

Vraag jezelf het volgende af:

- Was het voor mijn kind duidelijk wat er is afgesproken?
- Is het gedrag een reactie op iets of iemand?
- Straf ik vanwege mijn eigen gevoelens of omdat het kind er echt iets van gaat leren?
- Voelt mijn kind dat ik van hem/haar houdt ondanks dat ik zijn/haar ge-

drag afkeur?

- Wat is je eigen ervaring met straffen en belonen? Weet je dat en kun je van daaruit bewust keuzes maken?

Er zijn allerlei manieren om een kind te belonen voor goed gedrag. Een knuffel, samen iets leuks doen met papa of mama, mogen helpen met eten koken, mogen kiezen wat er gegeten wordt, een spelletje doen, voorlezen, een rondje fietsen of wat langer opblijven.

7. GEVOLGEN DRAGEN

Als een kind zelfstandiger en ouder wordt, moet het leren om verantwoordelijkheid te dragen voor zijn gedrag. Als ouder moet je je kinderen leren nadenken. Nadenken om zelf een verantwoorde keuze te kunnen maken, vanuit een moreel kompas dat gericht is op Gods Woord. Als ouders help je je kinderen niet door alle beslissingen voor hen te blijven nemen. Ze moeten zelf stapsgewijs inzicht krijgen in waar-om iets wel of niet goed is.

Problemen toe-eigenen

Als ouder ben je vaak geneigd om je kind beschermen. Toch is dat niet altijd verstandig. Een kind leert niet van zijn fouten en leert niet om zelf verantwoordelijkheid te dragen, als ouders problemen voor hem blijven oplossen.

Afschuiven

Kinderen zijn vaak geneigd om bij problemen onder hun eigen verantwoordelijkheid uit te komen. Ze geven anderen de schuld. In uitvluchten verzinnen zijn ook volwassenen sterk. Denk maar aan Adam en Eva in het paradijs. Zei God dat zij niet aansprakelijk waren? Nee, God rekende hun deze overtreding aan (Genesis 3:16-24). Ieder mens is persoonlijk verantwoordelijk voor zijn eigen daden. Een kind moet leren dat hij aanspreekbaar is op zijn daden, zeker als hij wat ouder is.

8. REGELS VOOR PUBERS

Voor veel ouders is het opvoeden van hun pubers niet de meest gemakkelijke taak. Belangrijk is om te bedenken dat juist pubers grenzen nodig hebben en diep vanbinnen willen ze die ook. Stel daarom regels op en zorg ervoor dat je kind deze begrijpt. *'Als jongeren duidelijk verteld wordt hoever ze mogen gaan en als ze weten dat hun ouders hen in redelijke mate leidinggeven, zullen ze minder snel domme dingen gaan doen (K. Ginsburg).'* Ouders die hun kinderen teveel vrijheid geven, wekken de

indruk dat het hen weinig kan schelen (zie ook Spreuken 29:15). Veel vrijheid lijkt fijn, maar mist de werkelijke betrokkenheid op het kind.

Om evenwicht te vinden is het van belang om pubers de ruimte te geven om hun mening te delen. Als ze vinden dat een bepaalde regel versoepelt zou moeten worden, luister dan als zij vertellen waarom. Een puber die weet dat er echt naar hem geluisterd wordt, zal een beslissing eerder respecteren en gehoorzamen, zelfs als hij het er niet mee eens is (zie ook Jakobus 1:19).

Benoem het concreet als je zorgen hebt over het gedrag of de tijdbesteding van je puber. Bijvoorbeeld: 'We vinden het niet fijn als je naar dat feest gaat, omdat er veel gedronken wordt.' Neem als ouders zelf de beslissing en licht die ook toe. Een puber is een volwassene in opleiding. Door redelijke regels op te stellen en er met je kind over te praten, help je je kind om zelf een innerlijk kompas te vormen.

CONCLUSIE

Opvoeden is begrenzen en loslaten. Als opvoeder geef je je kind meer vrijheid naarmate het ouder wordt. Toch houden opvoeders wel verantwoordelijkheid. Ze kunnen niet alles toestaan.

In de opvoeding is veel geduld, wijsheid en liefde nodig. Dat heb je niet van onszelf. In de opvoeding is ook vergeving nodig. Vergeving voor waar

je als ouder in de opvoeding tekort schoot. Je hebt ook Zijn genade nodig om dagelijks je kinderen voor te gaan in het dienen van de Heere, wetend dat alleen het bloed van Christus bedekt waar je als ouder in tekort schiet. Vergeven betekent bedekken van wat is fout gegaan. Zoals jij dat bij jouw kinderen mag doen, wil de Heere dat in jouw leven doen. Opdat ook Zijn genade in jouw leven zichtbaar wordt. Tot Zijn eer!

TIPS

- **Houd van je kind.** Kinderen moeten overtuigd zijn van de liefde van hun ouders en deze ook regelmatig ervaren. Ze moeten erop kunnen vertrouwen dat ouders hun bestwil op het oog hebben en niet voor hun plezier straf geven.
- **Geef als ouders het goede voorbeeld.** Iets zeggen, maar het zelf anders doen, heeft geen zin. Dus zelf niet vloeken, schelden, slaan, je bord leeg eten, etc. Kinderen doen niet wat je zegt, kinderen doen wat je zelf doet. Ze pikken veel gedragingen en opvattingen op door zich aan hun ouders te spiegelen. Belijd het ook aan je kinderen als je zelf niet het goede gedaan hebt.
- **Geef het kind de ruimte om zelf dingen te ontdekken,** zelf problemen op te lossen. Stimuleer zelfstandigheid; verwar de drang naar zelfstandigheid niet per definitie met rebellie en ongehoorzaamheid. Daarbij moet het natuurlijk wel veilig zijn. Stuur geen kind van vier jaar oud naar een supermarkt voor een boodschap, maar pas de vrijheid aan de leeftijd aan. Het kind zal zich groot voelen en zal er zelfvertrouwen van krijgen. Weersta de verleiding om alles te blijven controleren.
- Besef dat je als ouder het recht hebt om grenzen te stellen. **Je hebt het gezag gekregen!**
- **Grijp bij gevaar onmiddellijk in.** Gevaar doet zich voor wanneer de gezondheid of de veiligheid van je kind of van een ander in gevaar is en wanneer je kind ergens schade aan dreigt toe te brengen.
- Geef grenzen aan waar je zelf ook achter staat. Ligt je hart erin? Kun je uitleggen waarom je het zo belangrijk vindt?
- **Je hebt écht invloed.** Veel ouders denken ten onrechte dat hun invloed minimaal is als hun kinderen de tienerleeftijd bereiken. Betrokken ouderschap helpt tieners echter om zich evenwichtig te ontwikkelen, om uit de problemen te blijven. Wat je als ouders doet, doet er wel degelijk toe!

**DE HEERE WIL DAT JIJ JE KIND(EREN)
LAAT OPGROEIEN BINNEN DE GRENZEN
VAN GODS WOORD.**

VERWERKING

LEES- EN LUISTERTIPS

Lees

- S. Brons - Van der Wekken, *Ruimte door regels, grenzen stellen in de opvoeding* (2009), Uitg. Boekencentrum
- Huub Nelis & Yvonne van Sark, *Puberbrein binnenstebuiten; wat beweegt jongeren van 10 tot 25 jaar?* (2016), Uitg. Kosmos Uitgevers B.V.

Luister

- <https://www.youtube.com/watch?v=k585tzw-fbY>

Casus

'Maria (8) komt uit school en heeft niets te doen. Makkend loopt ze door de kamer. Thuis hebben ze de regel dat er 's middags niet gecomputerd wordt. Ze dringt bij haar moeder aan: 'Mam, mag ik even computeren, het regent buiten.' 'Nee,' zeg haar moeder, 'je kent de regel.' Boven is haar vader bezig, ze loopt even naar hem toe: 'Pap, mag ik even computeren, het regent buiten...'

Bespreek met elkaar bovenstaand voorbeeld. Hoe voorkom je dat kinderen jullie als ouders tegen elkaar uitspelen?

Gespreksvragen

1. Deel met elkaar een aantal huisregels. Wat werkt wel en wat niet?
2. Johanna (18) heeft een stageplaats nodig. Ze ziet er tegenop om dit te regelen. De telefoon pakken en wildvreemden opbellen. Ze stelt het uit. Haar moeder ziet dat Johanna worstelt met dit onbekende. Ach, denkt ze, als ik die kennis van me even opbel, dan is het snel geregeld!² Bespreek met elkaar bovenstaande. Vind jij als ouder het ook lastig om je kind los te laten? Waarom is het niet goed om als ouder voor je kind alles te regelen?
3. Bespreek met elkaar onderstaande vragen over regels in het gezin:
 - a. Hoe stellen jullie als ouders regels op?

OPVOEDEN IS BEGRENZEN EN LOSLATEN.

- b. Is er een verschil in aanpak van de regels tussen vader en moeder? Waarin komt naar voren en hoe komt dat?

4. 'Ik werd er helemaal gek van dat ik 's avonds zo vroeg thuis moest zijn! Ik kon het niet uitstaan als anderen later thuis mochten komen dan ik. (jongere, 16 jaar).'

Herken je bovenstaande reactie? Hoe ga je hier als ouder mee om?

5. Je zoon komt thuis. 'Mam, zaterdag ga ik met mijn vriendje mee naar de bioscoop. Van zijn ouders mag het. Ze komen me 's morgens om negen uur ophalen.' Je weet dat de ouders van het vriendje naar de kerk gaan. Zelf

wil je om principiële redenen niet dat je kinderen naar de bioscoop gaan. Je baalt ervan dat de moeder van het vriendje jou niet vooraf even heeft gebeld.³

- a. Geef een concreet voorbeeld van een situatie waarin jij er tegenaan liep dat de ouders van vrienden van je kinderen andere regels hanteerden dan jijzelf.
- b. Stel je voor dat jij de ouder van het zontje bent in de bovenstaande casus. Wat zou jij doen?

Bronvermelding

Bij het samenstellen van deze module is gebruikt gemaakt van de volgende literatuur:

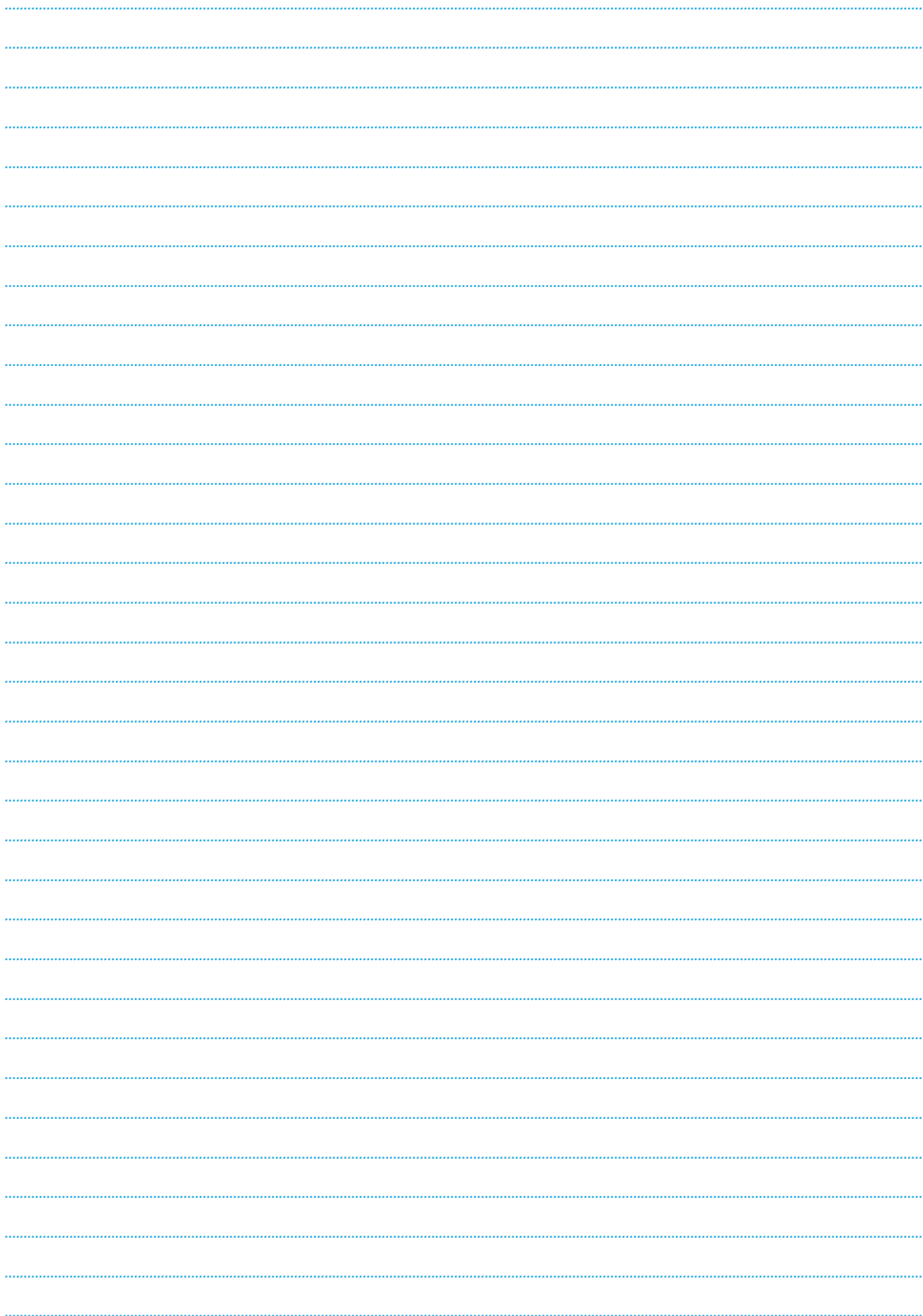
- S. Brons - Van der Wekken, *Ruimte door regels, grenzen stellen in de opvoeding* (2009), Uitg. Boekencentrum
- Ds. R. Campbell, *De kunst van ouderliefde* (1986), Uitg. Gideon

² Brons - Van der Wekken, *Ruimte door regels, grenzen stellen in de opvoeding* (2009)

³ Brons - Van der Wekken, *Ruimte door regels, grenzen stellen in de opvoeding* (2009)

Ruimte voor aantekeningen

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, intended for taking notes. The lines are evenly spaced and extend across the entire width of the page.

DIT IS EEN UITGAVE VAN DE
HHJO (HERSTELD HERVORMDE
JONGEREN ORGANISATIE)

HHJO.NL